

Gravisijev grad

EŠD 2881

kraj	Koper, Semedela
naslov	Cesta za gradom 8
časovna opredelitev	1885
čas obnove	1991–1992
odgovorna konservatorica	mag. Mojca Guček in sodelavca Jure Bernik, Dare Tratar
ogled	Po dogovoru z lastnikom.

Gravisijev grad v Semedeli stoji na vrhu vzpetine, ki se dviguje nad Koprskim zalivom ob magistralni cesti, ki povezuje Koper in Izolo. Izpostavljena lokacija gradu predstavlja izjemno dominantno v prostoru, ki je bila v njegovi neposredni okolici prav v zadnjih desetletjih pozidana. Tako je grad, ki ga obdaja obzidje, viden z različnih pogledov z morja in okolice. Obenem pa je tudi z gradu odličen pogled na historično mestno jedro Koper in njegovo okolico ter širše področje Koprskega zaliva.

Med najpomembnejše koprške plemiške rodbine je prav gotovo sodila premožna družina Gravisi, ki je bila lastnica palače in meščanskih hiš, imela pa je tudi obširna posestva v okolici Kopra. Iz ohranjenega napisa na fasadi gradu lahko razberemo, da si je dal stavbo postaviti doktor medicine Pij Gravisi v letu 1885. Grad, ki ga dopolnjujeta obzidje in tudi garaža, je razmeroma skromnih dimenzij. Zagotovo je na tem mestu obstajala značilna triosna stanovanjska enonadstropna stavba, ki so jo zaradi izpostavljene lege in takrat prevladujočega historičističnega sloga preoblikovali v gradič. Rezultati raziskav gradu, ki smo jih izvedli še pred načrtovanjem prenove, so dokazali osnovni tloris najstarejšega objekta – značilne stanovanjske triosne hiše, ki je ob prenovi dobila dva vogalna prizidka. Historicistična prenova gradu leta 1885 je preprosto stanovanjsko stavbo preoblikovala v neogotskem slogu z različnimi dodatki; stolpi in stolpiči z neogotsko oblikovanimi merloji in cinami, neogotskimi odprtini, kot so vrata in okna s stavbnim pohištvo, z balkonom nad glavnim vhodom ter obzidjem, ki omejuje celotno parcelo. V sklop obzidja je bila vključena tudi lopa, ki je bila glede na dostopno cesto uporabljena tudi kot garaža.

Preoblikovanje stavbe predstavlja izjemen stilni poseg in je nedvomno odraz takratnega okusa, ki sta ga označevala romantični pogled v predhodna zgodovinska in stilna obdobja ter interpretacija zgodovinskih slogov, in so si ga lahko privoščili le premožnejši lastniki. Preprost stanovanjski objekt je bil spremenjen v grad, ki je dobil novo namembnost, to je bila poletna vila. Izjemnost posega poudarja tudi dejstvo, da je bil za vse dekorativne neogotske dodatke uporabljen nov material, beton. Stavba je imela bogato in dekorativno oblikovano zunanjsčino, vendar se je bogastvo dekoracije preneslo tudi v notranjščino. Med sondažnimi raziskavami notranjščine je bila v pritličju

◀ ... »prenova gradu leta 1885 je stavbo preoblikovala v neogotskem slogu z različnimi dodatki; stolpi in stolpiči z neogotsko oblikovanimi merloji in cinami« ...

odkrita bogata poslikava tudi v glavni reprezentančni dvorani in v stranskem salonu.

Razporeditev prostorov pritličja in nadstropja kažejo, da je stanovanjska stavba – vila zasnovana po uveljavljeni shemi meščanskega stanovanja premožnejšega sloja, kar je odraz njihovega načina življenja. V pritličju, sta bila že omenjena reprezentančna prostora, med katerima je bil večji prostor namenjen sprejemanju gostov, manjši salon pa kot spremljevalni prostor prejšnjemu. V pritličju so bile tudi kuhinja in shrambe. Stopniš-

... »Preoblikovanje stavbe predstavlja izjemen stilni poseg in je nedvomno odraz takratnega okusa, ki sta ga označevala romantični pogled v prehodna zgodovinska in stilna obdobja« ...

če je bilo umaknjeno v stranski del stavbe. V nadstropjih so bili bivalni prostori, namenjeni spalnicam. Prostor v medetaži, med pritličjem in nadstropjem, je imel vlogo delovnega prostora.

Kdaj je družina Gravisi opustila grad, žal ne vemo. Vsekar pa je grad po tem začel hitro propadati. Po drugi svetovni vojni je bil ponovno naseljen, vendar tudi tako preurejen, da je lahko v njem stanovalo več družin. V tem času je bila v vsaki etaži zgrajena kopalnica. Kljub predelavam se je v gradu ohranila vsa lesena stavbna oprema. Ker je bil pred zadnjo prenovno nekaj let zapuščen in nenaseljen, je hitro in nezadržno propadal. Ob koncu 80ih let je grad, ki je bil do tedaj družbena lastnina, kupil Franjo Nemec, ki se je takoj lotil obnove. Vsa obnovitvena dela so potekala v skladu s predpisi in pod strokovnim nadzorom pristojnega Medobčinskega zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Piran, ki je izvajal konservatorske raziskave in izdelal konservatorski program. Grad naj bi s primerno prenovno in stanovanjsko funkcijo ponovno zaživel v svoji historicistični podobi, zato je bilo treba prezentirati arhitekturo in odkrito poslikavo. Po temeljitem preučevanju mož-

nosti in načinov prenove ter investitorjeve želje, je bila sprejeta odločitev, naj se grad zaradi izjemno slabe materialne ohranjenosti poruši in nanovo pozida z novimi materiali. Smernice in pogoji obnove gradu, povzete po konservatorskem programu, so določali, da je treba izdelati dokumentacijo obstoječega objekta, ki bo omogočala izdelavo projektov za ponovno pozidavo oziroma rekonstrukcijo z vsemi arhitekturnimi detajli. Zato je bilo treba vse originalne poslikave sneti s sten. Na podlagi originalnih poslikav je bila izdelana rekonstrukcija poslikave glav-

Pogled na obnovljen grad ... »Grad naj bi s primerno prenovo in ponovno stanovanjsko funkcijo zaživel v svoji historicistični podobi« ...

nega salona in manjšega prostora ob njem. Ker je grad skromnejših dimenzij in mu ni bilo možno dozidati dodatnih prostorov, se je investitor odločil, da ga bo podkletil in si tako razširil bivalni prostor.

Prenova gradu se je začela v letu 1990. Izvedbeni projekti so bili izdelani v skladu s smernicami in pogoji konservatorskega programa. Kot izhodišče nadaljnjih projektov je bil izdelan osnovni arhitekturni posnetek objekta in detajlov v merilu 1:50. Zaradi že obstoječih poslikav je bilo treba notranjščino gradu sondirati. Pod dvema plastema barve je bila odkrita poslikava glavnega salona. Ker so sonde nakazale na intenzivno poslikavo prostora po celotni višini in tudi na vseh stenah, je bilo treba v celoti odkriti in odstraniti recentne barvne plasti. Koncept originalne poslikave iz neoklasicističnega stilnega obdobja potrjuje našo domnevo, da je bil prav ta poslikani salon najrepresenatnejši prostor gradu. Poslikava ponazarja iluzijo odprtega prostora. Stene dopolnjuje naslikana arhitektura, in sicer so v prvem planu naslikani stebri, tramovi in arhitrav. V spodnjem delu, kjer so parapeti prostora, je naslikana ograja in različno padajoča draperija. V kontekstu celote sta predstavljena dva tipa stebra z različno dekoracijo, kot so grifoni, sfinge, cvetovi, spleteni venčki in girlande. Preko omenjene poslikave

prvega plana se pogled nadaljuje v pokrajino. Še posebej bogata dekoracija uokvirja okenske odprtine, vhod in kamin.

Poslikava tega prostora sodi v vrst secco tehnik, kar pomeni, da je bila poslikava nanescena na že suh omet. Prav zaradi tega je bilo odkrivanje poslikave razmeroma težko in zamudno, saj se je barvna plast, ki ni bila dobro sprijeta s podlago, luščila. Kljub temu je bila poslikava celotnega prostora odkrita.

Prizidani manjši salon ima drugačno poslikavo. Prehod med velikim in manjšim salonom je možen skozi neogotsko

... »Dekoratívno poslikava obeh salonov dopolnjuje tudi lesen poslikan strop.« ...

biforo, ki ima v sredini stebriček s kapitelom. Poslikave manjšega salona ni bilo treba odkrivati, ker se je ohranila. Kljub temu, da je ta poslikava drugačna, saj se zgleduje po vzoru gotške poslikave v značilnem opečnem tonu, sodi v historicistični čas, ko neogotska poslikava dopolnjuje neogotske arhitekturne elemente. Poslikava je omejena na mejno steno med obema salonoma, v prostoru pa so v preprosto oblikovanih ščitih predstavljena zodiakalna znamenja.

Dekoratívno poslikavo obeh salonov dopolnjuje tudi lesen poslikan strop. V obeh prostorih so vidni leseni tramovi, ki imajo v vmesnih prostorih poslikane kasete. Vzorca se med seboj razlikujeta po oblikovanju in po barvah. Naslikane venčke na stropu je mogoče primerjati z naslikanimi girlandami na stenah velikega salona. V manjšem salonu je na stropu preprostejši geometrijski vzorec, ki je barvno usklajen v barvah bele, rumene in opečno rdeče barve s poslikavo na stenah. Leseni stropovi so bili po vzoru originalnih lesenih in oblikovanih ka-

set rekonstruirani. Ob prenovi so bile lesene stropne konstrukcije zamenjane z novo betonsko konstrukcijo, ki pa je zaradi lesenih stropnih oblog ne vidimo.

Bogato notranjo dekoracijo obeh reprezentančnih prostorov pritličja dopolnjuje tlak teraco v beli in črni barvi. Tudi novi teraco, narejen ob prenovi stavbe, se zgleduje po originalnem in upošteva njegovo dekorativnost.

Edina poslikava, ki se je ohranila v nadstropju je v zaključni del stopnišča postavljen triptih, ki ni bil nikoli prebeljen in se

... »v zaključni del stopnišča postavljen triptih. V odprtine so postavljene tri celopostavne figure: evangelist Marko, svetnik-vojščak in škof.« ...

je ohranil do prenove stavbe. V prvem planu je naslikana opečnata gotška trifora, ki ima v zgornjem delu šilaste zaključke. V odprtine so postavljene tri celopostavne figure: evangelist Marko, svetnik-vojščak in škof. Zelo verjetno je izbor svetnikov v povezavi s predstavniki rodbine, ki so bili naročniki. V ozadju figur je naslikana pokrajina, ki bi lahko bila podoba okolice gradu, saj je v ozadju osrednjega lika naslikan grad, ki je podoben Gravisijevemu gradu.

Prenova Gravisijevega gradu v dolgoletni spomeniškovarstveni praksi predstavlja izjemen izziv, saj je bila prav želja investitorja, ki je gradu želel povrniti njegovo izvirno, v historicističnem slogu dopolnjeno podobo, tudi vodilo strokovnih odločitev. Zahtevne restavratorske in konservatorske posege je strokovno obdelala pristojna spomeniškovarstvena služba, kljub temu, da je temeljite gradbene posege v celoti finansiral investitor.

MAG. MOJCA GUČEK